

Plantaardig – Ria (Leestafel)

16 maart 2025, oorspronkelijk gepubliceerd op www.leestafel.info

Aan dit boek is zowel op TV in het programma Boeken van Wim Brands, als ook op de radio in Vara's Vroege Vogels, aandacht besteed. Hier hoort u de schrijver zelf een toelichting geven op het boek en het is meteen een leuke manier om de schrijver van dit boek wat beter te leren kennen.

Zijn boek lezen is eveneens een groot plezier vind ik. De schrijver laat ons namelijk zien dat planten en bomen, in tegenstelling tot wat wij over het algemeen denken, wel degelijk intelligent zijn. 'Ze manipuleren, bedriegen, belonen, streven en werken samen', zo leert de schrijver ons en dit inzicht zegt ook iets over de mens volgens hem, namelijk 'dat we plantaardiger zijn dan we wellicht denken.'

Wat Oudemans ons in eerste instantie leert is dat het onzin is te denken dat er nog ergens natuur te vinden is die niet door de mens wordt beheerst en beheerd. Veel organisaties die zich met natuurbeheer bezig houden proberen de natuur terug te brengen naar zijn oorspronkelijke en authentieke vorm. Maar wat is dat precies en is het ingrijpen van die organisaties dan ook niet een kwestie van menselijke ingrijpen of manipulatie? Welke oorspronkelijke vorm nemen ze daarbij als uitgangspunt en wat zijn precies de exoten en welke planten en bomen horen ergens van nature thuis? Daarmee onderschatten we, volgens de schrijver, de eigen daadkracht van planten en bomen.

In het kader van dat hier thuishoren kan weer een mooie vergelijking gemaakt worden met dé wolf die recent in Nederland is gesignaleerd. Wolven horen hier eigenlijk thuis, want ze hebben hier vroeger geleefd. We zijn dus heel blij als er weer eentje in Drenthe en Groningen rondloopt. Tegennatuurlijk is wel dat hij/zij daar alleen rondloopt zonder roedel. Toch willen we het beestje graag in Nederland houden want dan is dé wolf weer terug in Nederland. Helaas koos het beest er zelf voor de grens weer over te gaan, waarschijnlijk terug naar zijn roedel in Duitsland.

Het verschil tussen plant en dier maakt Oudemans ook in zijn boek. Dieren dichten we als mensen autonomie en handelingsbekwaamheid toe. Planten zouden die volledig ontberen. We zien ze als passieve organismen en hebben met dit idee in ons achterhoofd bijvoorbeeld uitdrukkingen bedacht als 'hij is niet meer dan een kasplantje', iemand die volledig is overgeleverd aan zijn omgeving en daar geen invloed (meer) op heeft.

In het boek van Oudemans staan ook prachtige afbeeldingen van bijzondere planten en bomen, zoals de generaal Sherman boom - dat het grootste organisme op aarde is - de Trompetbekerplant en de Blauwe Lotus, de laatsten beide gefotografeerd in de Hortus botanicus in Leiden.

Naast deze prachtige afbeeldingen vertelt Oudemans verhalen over planten en bomen met een filosofische onderbouwing, achtergrond of vraagstelling die je aan het denken zetten. Een voorbeeld hiervan is het verhaal over het Vlasbekje. Een plantje dat de systematische indeler van de levende natuur, Linnaeus, in een crisis stortte. Het plantje kon niet worden ondergebracht en werd gerekend tot de monsters. Uiteindelijk zag Linnaeus overal monsters en bleek de menselijke behoefte aan beheersing van de natuur niet altijd mogelijk.

De filosofische vraag of de benaming de echte aard van het ding zelf kan raken of niet, zoals Plato meende, is daarmee, volgens Oudemans negatief te beantwoorden.

Hybride of tussenvormen werden uiteindelijk verklaard dankzij de ontdekking van dominante en recessieve erfelijke eigenschappen en de mutaties daarin en zo werd Linnaeus probleem opgelost. Volgende vraag was of die tussenvormen via de weg der geleidelijkheid of in sprongen verliep. Een vraag waarover Leibniz en Hegel zich hebben gebogen en waarover Oudemans eveneens uitgebreid verhaalt.

Ondanks dat ik niet deskundig ben op het gebied van planten en bomen en ook zeker niet op het gebied van de filosofie, vond ik het boek heel goed leesbaar. Oudemans is een goede, begrijpelijke en humoristische verteller en de lezer raakt gaandeweg op de hoogte van het standpunt van de schrijver. Op de achterzijde van het boek staat dat beknopt en duidelijk samengevat als een boodschap aan de lezer:

'U ziet uzelf graag als iemand die zelf nadenkt, informatie verzamelt en beslissingen neemt. U erkent wel dat u bepaald wordt door driften en genen, maar dan toch in mindere mate dan dieren. Laat staan planten en bomen. Zij kunnen niet bewegen, nemen geen beslissingen en werken niet samen, zoals hogere organismen. Dacht U'.

Na het lezen van het boek, denkt u, daar waarschijnlijk net als ik toch iets anders over!

Wouter Oudemans is gepensioneerd bijzonder hoogleraar wijsbegeerte aan de Universiteit Leiden. De afgelopen tien jaar heeft hij het arboretum Tenaxx opgezet in het Groningse Wedde. Oudemans is lid van de International Dendrological Society.